

ROMÁNIA MEZŐGAZDASÁGI ÁTSZERVEZÉSE

Az 1937. március hó 22-én megjelent mezőgazdasági törvény mezőgazdasági életünk előbbrevitele terén korszakos újítást valósít meg: az irányított gazdasági rendszer elveinek az alkalmazását. Szinte csodálatos, hogy ez a törvény oly sokáig váratott magára, mikor más korszerű kérdésnek, mint például a birtokreformnak és a mezőgazdasági adósságok rendezésének kérdését sok környező államot megelőzve oldotta meg a román törvényhozás. Mezőgazdasági életünknek átalakítása már korábban, közvetlenül az agrárreform után be kellett volna hogy következzen, hiszen az agrárreform az ország egész birtokrendszerének gyökeres átalakulásával járt, ami a termelési rendszer megváltoztatásának szükségét is maga után vonta. De ha ezt el is mulasztotta a törvényhozás akkor, később a világgazdasági helyzetben bekövetkezett változások és nagy egyensúlyi eltolódások parancsolólag követelték meg a mezőgazdasági termelés átszervezését. Mikor a nyugati államok már mind levonták a mezőgazdasági válság tanulságait és mezőgazdaságukat a nyert tapasztalatok figyelembevételének felhasználásával rég átszervezték, csak akkor fordul Európa egyik legnagyobb mezőgazdasági államának, Romániának érdeklődése e kérdés megoldása felé. Európa gazdasági életének egészen beteges körtünete, hogy a gazdasági élet szervezése nem a nemzetközi munkamegosztás minél teljesebb tételének az irányába halad, hanem ellenkezőleg, a nemzetközi munkamegosztás destrálásával, a gazdasági elzárkózás felé tör. Így míg Németország, Európa vezető iparállama a legnagyobb áldozatokkal fejleszti mezőgazdaságát, Románia a par excellence mezőgazdasági állam, minden áron nagyipart akar teremteni. És ebben a törekvésében egészen elhanyagolta mezőgazdaság érdekeit, melyhez pedig a lakosság 80 százalékanak létérdeke fűződik.

Mikor az ország mezőgazdasági átszervezésének kérdésével foglalkozunk, előre kell bocsátanunk, hogy az új mezőgazdasági törvény intézkedései távolról sem elégítik ki a kívánalmakat, és sokkal mélyrehatóbb intézkedéseket tesznek szükségessé az ország mezőgazdasági életének a fellendítése érdekében. Ha csak felületet vetünk Románia mezőgazdasági statisztikájára, könnyen meggyőződhetünk arról, hogy országunk, mely a parasztgazdaságok országa, mennyire külterjes mezőgazdálkodást folytat, holott a parasztgazdaság a belterjes mezőgazdaság üzem típusa és így egyenesen a belterjes gazdálkodás megvalósítására lenne hivatva.

EGY ORSZÁG mezőgazdasági kultúrájának erősségét az egyes művelési ágak egymáshoz való viszonyának arányából, a terméseredmények átlagából és az állatállomány nagyságából határozhatjuk meg. A művelési ágak egymáshoz való arányának viszonyát vizsgálva, nagyon kedvezőtlen képet nyerünk Románia mezőgazdaságáról. Az 1935. évi statisztika adatai szerint az ország 17,723.204 hektárt kitevő, mezőgazdasági művelés alatt álló területéből 11,525.974 hektáron gabonatermés folyik, míg a takarmánynövények termelése 764.504 hektárt, az élelmisznövények 486.589 hektárt, az ipari növények 495.426 hektárt, a rétek és legelők 3,875.102 hektárt és az ugarföldek 583.699 hektárt foglalnak le. Mezőgazdasági termelésünkben tehát túlságosan nagy szerepet kapott a gabonatermelés, míg az élelmiszer- és ipari növények termelési területe alig haladja meg a gabonafélékkel bevetett terület 8 százalékát. Az európai államok önálló gazdasági berendezkedésének megerősödése évről-évre nehezebbé teszi az ország gabonatermésének külföldi elhelyezését s ezért a célirányos mezőgazdasági politikának a könnyebb export-lehetőségekkel kecsegtető élelmiszer- és ipari növények termelését kellene fokoznia. Sok kívánni valót hagy hátra azonban gabonatermelésünk elmaradottsága is. A gabonafélék átlagterméseredményét tekintve — a mezőgazdasági törvény indokolásában közölt statisztikai adatok szerint — az összes európai államok között Románia áll a legutolsó helyen. Míg a búza átlagos terméshozama, egy hektárt véve alapul, Dániában 28'6, Németországban 21'7, Csehszlovákiában 17'8, Franciaországban 15, Olaszországban 14'2, Magyarországon 13'4, Bulgáriában 12'2, Lengyelországban 11'7, Jugoszláviában 10.8, addig Romániában 9'5 métermázsas. A rozs átlagos terméshozama Dániában 27'8, Csehszlovákiában 18.6, Bulgáriában 14'2, Magyarországon 14, Lengyelországban 11'9, Jugoszláviában 9'6, Romániában pedig 9'5 métermázsas. Nem kedvezőbb a helyzet a tengeri terméseredményét illetőleg sem. Ausztria 20'8, Olaszország 19'1, Csehszlovákia 17'4, Magyarország 15'9, Lengyelország 11'9 és Jugoszlávia 15.2 mázsás hektáronkénti átlagterméseredménye mellett nálunk a tengeri átlagos terméshozama mindössze 11'2 métermázsát tesz ki.

A rossz terméseredmények okát a parasztgazdaságok elmaradott talajművelésében és hiányos növényápolásában találjuk meg. Ha tehát változtatni akarunk ezen, meg kell ismertetnünk a falut a korszerű gazdálkodással. Sajnos, az új mezőgazdasági törvény erre nézve semmi intézkedést sem tartalmaz, pedig a mezőgazdasági termelés átalakítására irányuló intézkedéseknek innen kellett volna kiindulniok. Nem intézkedik a törvény arra nézve sem, hogy a parasztgazdaságok megfelelő talajművelő és növényápoló eszközökkel, valamint növényvédelmi szerekkel legyenek ellátva, habár elrendeli, hogy a vetőmagvak a gombabetegségek ellen kezelendők, amit amúgy is megtesznek csaknem mindenütt kékköves csávázással.

A mezőgazdaság átszervezésének első lépése nem lehet más, mint harcindítás a tudatlanság és maradiság ellen. Mit ér az, ha

a törvény állami engedélyhez köti a magnemesítő gazdaságok létesítését és a nemesített vetőmagvak kereskedelmét, de nem gondoskodik azoknak a gazdákhöz való eljuttatásáról? Vajjon fog-nak-e a parasztok nemesített vetőmagvakat használni, mikor sok helyen még az ingyen kiosztott vetőmagvakat is bizalmatlanul fogadják és nem hisznek abban, hogy az ő földjükön bármilyen mag is többet hozzon, mint a szokásos termésük. A mezőgazdaság átszervezését megfelelő felvilágosító és propaganda tevékenység nélkül el sem lehet képzelni, a törvény azonban nem intézkedik a mezőgazdasági szakismeretek terjesztéséről. A szakismeretek terjesztése mellett elengedhetetlen lenne az állam hathatós anyagi támogatása is. Akár a Szovjet, akár Olaszország vagy Németország példáját nézzük, a mezőgazdasági termelés átalakítása mindenütt az állam jelentős pénzáldozatával indult meg. Németország például az idén 1 milliárd márkát irányozott elő a talajjavítási munkálatokra. A tavaszi vetésekhez pedig kirendelte az egész Hitler-ifjúságot. A román mezőgazdasági törvény mindössze annyit tett, hogy a törvény alapján alkalmazott büntetéspénzekből és egyéb pótdadókból és illetekekből mezőgazdasági alap képzését rendeli el. Kérdés, mikor lesz az az alap akkora, hogy az a mezőgazdaságot lényeges haszonnal támogatni tudja? Mennyivel más lenne, ha a törvényhozás kimondaná, hogy a földjövedelmet néhány éven át kizárólag a mezőgazdasági termelés átszervezésének a szolgálatába állítja. A földadót a mezőgazdaság színvonalának emelésére fordítani a világ legtermészetesebb dolga lenne.

Am a törvény, teljesen elhanyagolva a mezőgazdaság fejlesztésének a szakismeretek terjesztése és a mezőgazdaság átszervezésének a szükséges anyagi eszközök rendelkezésre bocsátása által való megvalósítását, célját egyedül rendészeti intézkedések által kívánja elérni. Így elrendeli, hogy gyümölcsfaiskolát, vetőmagnemesítő gazdaságot, valamint mezőgazdasági gépgyárat csak miniszteri engedéllyel lehessen alapítani, gyümölcsfacsemetékkel, nemesített vetőmagvakkal, nemkülönben mezőgazdasági gépekkel és eszközökkel, valamint a mezőgazdaság üzemi cikkeivel csak miniszteri, engedély alapján lehessen kereskedni. A földművelési miniszteriumot felhatalmazza a törvény, hogy mind a gyümölcsfaiskolák és magnemesítő gazdaságok, valamint a mezőgazdasági gépgyárok termelési irányát meghatározhassa és afölött, valamint termékeik kereskedelmi forgalombahozatala felett ellenőrzést gyakorolhasson. Elgondolása szerint a mezőgazdaság átszervezésének irányítása a gyümölcsfaiskolák és magnemesítő gazdaságok termelési irányának a gyümölcsészeti és növénytermelési térképpel való összhangba hozatala által fog a gyakorlatban megtörténni, amit e termékek forgalomba hozatalának, valamint a mezőgazdasági gépek, eszközök és üzemi anyagok gyártásának és kereskedelmi forgalomba hozatalának a hatósági ellenőrzés alá helyezése támogat. Ez az intézkedés, sajnos, távolról sem oly mélyreható, mely a mezőgazdaság átszervezését hathatósan biztosítaná, amellett, hogy az említett cikkek termelési és kereskedelmi forgalombahozatalának felügyeletén túl a termelésnek és a kereskedelmi forgalomba-

hozatalnak miniszteri engedélyhez való kötése teljesen indoktalan. Az engedélyezési rendszer bevezetése inkább azt a látszatot kelti, hogy az a „nemzeti munka védelmét” szolgálja és az engedélyek kiosztása útján a szóbanforgó termelési és kereskedelmi ágakat a román elem számára akarja fenntartani a kormány. Ez az intézkedés tehát sokkal inkább a gazdasági élet nemzeti szempontok szerint való átszervezését szolgálja, mint a mezőgazdaság átszervezésének az irányítását.

A törvénynek a növénytermelésre vonatkozó intézkedései között szereplő egyedüli közvetlen eredménnyel biztató rendelkezését a községek vetésforgójának és művelési tervének a hatósági úton való meghatározhatósága alkotja. Ezen az úton az anyyira meggyökeresedett két és háromnyomásos vetésforgó helyébe — ha erőszakos úton is — modernebb művelési rendszert lehet bevezetni. A mezőgazdasági termelés irányítása a törvény eme intézkedésében domborodik ki legerőteljesebben s örömmel lát-nánk, ha az arra hivatott hatóságok és hivatalos közegek átérezve a törvény ideális célkitűzéseit, egyedül és kizárólag csak gazdaságpolitikai szempontokat tartanának szemelőtt a törvényben kijelölt feladatuk végrehajtásánál.

A MEZŐGAZDASÁGI ÉLET másik nagyjelentőségű ágát az állattenyésztés jelenti. Az állattenyésztés fejlődésfokát az ország állatállományának a területhez és a népességhez való arányából, valamint a zöldmezőgazdálkodás és takarmánynövény-termelés elterjedtségéből lehet meghatározni. A földművelési minisztérium 1935. évi állattenyésztési statisztikájának nemzetközi összehasonlító adatai szerint Dániában a loállományból 100 hektárra 11·8, Lengyelországban 9·7, Hollandiában 9·1, Magyarországon 8·8, Romániában 7·3, Németországban 7·2, Csehszlovákiában 4·9, Jugoszláviában 4·7 és Bulgáriában 2·8 állat esik. Evvel szemben a loállományból 100 lakosra Dániában 13·8, Romániában 11·5, Lengyelországban 11·4, Magyarországon 9·3, Jugoszláviában 8·3 és Franciaországban 6·8 állat jut. A szarvasmarha-állomány területi megoszlását illetőleg Hollandia vezet 100 hektáronkénti 87·5 állattal, utána Dánia következik 72·9, majd Németország 42·1, Csehszlovákia 31·3, Lengyelország 23·1, Magyarország 18·2 és Románia 14·7 állattal. A szarvasmarha-állományból 100 lakosra Dániában 86·4, Svájcban 40·8, Németországban 29·8, Csehszlovákiában 29·3, Lengyelországban 27·2, Romániában 23 és Magyarországon 19·2 állat esik. Juh tekintetében az állatállomány területi megoszlásában Anglia vezet 100 hektáronként 177 juhval, majd közvetlenül utána Bulgária következik 85, Görögország 57, Románia 40, Franciaország 18, Magyarország 11 és Németország 7 állattal. A juhállományból 100 lakosra Görögországban 121, Bulgáriában 115, Romániában 63, Angliában 59, Franciaországban 23, Németországban 5 és Magyarországon 3 állat jut. Románia állatállományának nagysága tehát általánosságban elég kedvezőnek mondható a nemzetközi statisztika számbeli összehasonlítása alapján. A számszerűség mellett azonban vizsgálnunk kell az állattenyésztési

kultúra fokát is. E téren, sajnos, nem mondhatunk az előbbihez kedvező ítéletet. Állattenyésztésünk nagyon primitív, mert teljesen extenzív irányban folyik. Nagy állattenyésztő gazdaságaink nincsenek s a kisgazdaságok inkább mellékágként űzik az állattenyésztést. Maguknak csak annyi állatot tartanak meg, amennyi az igavonásra szükséges s a szaporulatot már növendék korban vágóállatként piacra viszik. Kétségtelen, hogy a vágóállat keresett piaci cikk, kivitele pedig kedvezően befolyásolja az ország külkereskedelmi mérlegét, de az állattenyésztés irányításának nem lenne szabad elhanyagolnia az igásállatok nevelését sem. Az igásállatok exportjára a Közelkelet szinte korlátlan eihelyezkedési lehetőséget kínál s az igásállat a könnyű értékesíthetősége mellett értékben is többet képvisel. Az állatexport fellendítése érdekében az ország határállomásain exportvásárok rendezését, valamint export vágóhidak és hűtőházak létesítését rendeli el a törvény. E kereskedelmi szellemű intézkedés mellett még a tenyészkörültek megfelelő apaállatokkal való ellátására nézve is tartalmaz intézkedéseket, nem gondoskodik azonban arról, hogy a kisgazdák a korszerű állatnevelési, állatápolási és takarmányozási elvekkel megismerkedhessenek. Enélkül pedig az állatállomány minőségi feljavítása nem remélhető. A legkitűnőbb tenyészegyedektől született állatok is leromlanak megfelelő gondozás híján, míg a tenyésztési elvek szemelőtt tartása és gondos állatápolás mellett könnyen feljavítható a meglévő állatállomány. Az állattenyésztés érdekében meg kell ismertetni a falvakat a *zöldmező mozgalommal*, meghonosítani a mesterséges takarmányok termelését és a racionális takarmányozási eljárásokat.

Külön fejezetet érdemelne az állattenyésztés irányítása érdekében hozott intézkedések között a juhászat korszerű színvonalra emelése, hiszen a juhászat a havasi vidék legfőbb termelési ágát alkotja, ami azonban még ma is az ősnomádság fokán áll. A havasi juhászat fellendítését nemcsak gazdaságpolitikai szempontok indokolják, hanem szociális követelmények is. A havasok népet nem pártpolitikai, hanem gazdaságpolitikai úton kell kiemelni mai nyomorából. A kisajátított erdőbirtokok körül folyó szenvedélyes harcok semmivel sem viszik előbbre a havasi nép sorsát, de célszerű gazdaságpolitikával ide lehetne varázsolni a svájci és tiroli havasok legelőkulturáját és fejlett állattenyésztését. Havasi gazdálkodásunknak az Alpések gazdaságának színvonalára emelése a törvényhozók legméltóbb törekvése kellene hogy legyen. A havasi juhászat mellett számottevő síkvidéki juhászata is van az országnak a régi királyságban és főleg Beszarábiában. Beszarábiában a régi orosz kormányzat akciót folytatott a híres ázsiai karakül juhok megtelepítése érdekében. Ma már csak egy-két gazdaságban foglalkoznak a karakül juh tenyésztésével. Az irányító gazdaságpolitikának nem lenne szabad figyelmen kívül hagynia a beszarábiai muzsik nyomorát sem. Romániának minden adottsága megvan ahhoz, hogy a juhászat terén az elsők közé küzdje fel magát. A júhtenyésztés előmozdítása nemcsak gazdasági hasznosságot jelent, de széles néprétegek szociális helyzetének a

megjavítását is. Sajnos, állattenyésztésünk irányításának ily szempontjait nem látjuk megnyilvánulni a mezőgazdasági törvényben.

Külön fejezetben foglalkozik a törvény a mezőgazdasági munkások jogviszonyának rendezésével. Mint újszerűséget felállítja a „minősített mezőgazdasági munkások kategóriáját“. A mezőgazdaság színvonalának az emelése kétségtelenül megköveteli a mezőgazdasági termelés egyes ágai számára a különleges szakképzett-ségű szakmunkásokat. A szakmunkássá minősítést a törvényszakvizsga letételéhez köti, melyet az egyes munkafajokra nézve a mezőgazdasági kamarák rendeznek. A minősített munkások szakképzéséről azonban egyáltalán nem intézkedik a törvény. Ugy látszik, hogy a minősített munkásoknak nálunk salfe made man-eknek kell lenniök. Mennyivel más a helyzet Németországban. Ahhoz, hogy Németországban valakiből minősített mezőgazdasági munkás váljék, előzőleg tanoncnek kell elszegődnie egy gazdasághoz. A tanonc-évek alatt látogatnia kell a tanonciskolát. Ha felszabadult és vizsgát tett, még két gyakorlati évet kell kitöltenie és csak ennek lefelte után nyerheti el a minősített mezőgazdasági munkási képesítést. Meg vagyunk győződve, hogy egy ilyen tanult:águ munkás nemcsak címleg, de a valóságban is képesített szakmunkás. A mi mezőgazdasági kamaráink által *kinevezett* „képesített mezőgazdasági munkások“ iránt azonban eltitkolhatóanul előítéletet táplálunk.

ÁLTALÁNOSÁGBAN megállapíthatjuk a törvényről, hogy rendkívül felületes és hézagos. Az irányított gazdálkodás megvalósítása érdekében hozott intézkedések rendszerint egy előre elkészített tervből szoktak kiindulni, mint amilyen például a híres orosz öt éves tervgazdaság volt. Tudtunkkal azonban a földművelési kormányzatnak ilyen tervezete nincsen és a most életbeléptetett törvénye nem egy egységes elgondolás vonalvezetése, hanem csupán az irányított gazdasági rendszernek hódoló államok egyes intézkedéseit ülteti át a legnagyobb felületességgel és sokszor teljes logikai összefüggéstelenséggel. Amennyire kívánatosnak, szükségesnek és hasznosnak érezzük az irányított gazdasági rendszer elveinek az alkalmazását mezőgazdasági életünkben, annyira sajnáljuk, hogy a törvényhozás nem alkotott tökéleteset. A törvénytervezet elkészítése sokkal szélesebbkörű előkészítő munkát igényelt volna, a parlament pedig nem foglalkozott az ügy érdeméhez méltó alaposággal a kérdéssel. A törvény ma jelentkező hatását egyelőre még csak abban látjuk, hogy új szellemet hozott be az irányított gazdálkodás elvének az alkalmazásával, ami jelentős lépést jelent a parasztság konzervativizmusának eddigi tiszteletével szemben.

Az erdélyi magyarság mezőgazdasági életének szempontjából nézve a törvényt, ugyanazoknak a hiányosságoknak fennforgását látjuk, mint amelyekre a törvény általánosságban való vizsgálása során mutatnak rá. De ha a törvényes intézkedések hiányosak is, meg kell találnunk az utat arra, hogy a törvény szellemében a gazdasági irányítás elvét minél teljesebben alkalmazhassuk. A mezőgaz-

daság átszervezésére nézve a törvény kiindulási alapját a növénytermelési, gyümölcsstermelési és állattenyésztési térkép képezi. Reméljük, hogy a térképek összeállítása tényleg az egyes vidékek természetes adottságainak megfelelően és a legnagyobb jövedelmezőség szem előtt tartásával fog elkészülni s így mezőgazdasági termelésünknek az átalakítására nézve elfogadhatjuk azokat. Nem kell azonban megvárnunk, míg a mezőgazdasági közigazgatás a maga hivatalos lassúságával alkalmazza a törvényt, hanem gazdasági szervezeteinket máris a megvalósítás szolgálatába állíthatjuk. E tekintetben elsősorban az Erdélyi Gazdasági Egylet propagatív tevékenységére van szükség. Az E. G. E. a gazdakörökön keresztül megismertetheti a falvak népét a mezőgazdasági termelés új irányelveivel s arra nézve útbaigazítást és szaktanácsot nyújthat. A magyarság által lakott vidékeket a termelési térképek szerint kisebb körzetekre lehetne beosztani, ahol főleg a gazdasági iskolát végzett kisgazdák birtokain az E. G. E. gazdasági felügyelőinek állandó irányítása és ellenőrzése alatt álló minta-kisgazdaságokat létesíthetnénk. A minta-kisgazdaságokon rendszerezett gazdasági szaktantolyamokat is lehetne tartani, hiszen a törvény egyik legnagyobb hiányosságát éppen abban láttuk, hogy a mezőgazdasági termelés átalakításához igényelt ismeretterjesztést és szakoktatást teljesen elhanyagolja. Ennek előmozdítására kívánatos lenne még több új gazdasági iskola felállítása, különösen a történelmi Erdélyen kívül fekvő magyar vidékek (Szatmár, Bihar, Arad és Temes-Torontál m.) részére, valamint a történelmi Erdélyben legsürgősebben Szilágyság részére.

Az állattenyésztés előmozdítása érdekében ugyancsak az E. G. E.-re vár a zöldmező-mozgalom megindításának a feladata, a Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetségére pedig a tejelést ellenőrző egyesületek szervezése a tejszövetkezetek mellé. Meg kell teremtenünk továbbá a székelyföldi havasi tejgazdaságot és előmozdítanunk az ottani havasi juhászatot. A néhány évvel ezelőtt megindított tejszövetkezeti mozgalmunk már kedvezően érzeti hatását állattenyésztésünk fejlődése terén, s ha a tervezet Udvarhely-megyei központi tejfeldolgozó telep szintén felépül, az egyik legjelentősebb szarvasmarha tenyésztő vidékünk állattenyésztési kultúráját fogja szolgálni. Az Erdélyi Gazdasági Egylet most megkezdett munkaterve kapcsán kell átszerveznünk gyümölcsgazdaságunkat is, mely rendkívül elmaradott. Addig, amíg gyümölcsstermelésünk nem lesz tökéletesen átszervezve, — mint azt a mult tapasztalatai mutatják, — jelentős gyümölcs-exportra nem is számíthatunk. A gyümölcsstermelés irányítására nézve a gyümölcsstermelési térkép lesz irányadó, de a gyümölcsstermelési kultúra emelése csakis az E. G. E. hathatós munkájától várható. Minthogy a törvény a vetőmagvak, mezőgazdasági gépek és üzemi cikkek forgalomba hozását nemkülönben a gabonakereskedelem folytatását miniszteri engedélyhez köti, e kereskedelmi műveletek lebonyolítása érdekében fokoznunk kell a beszerző és értékesítő szövetkezetek alapítását, mert azok, mint altruista szervek, nem fognak visszaélni a kiváltságos helyzettel, amellet, hogy kedvezőbbé te-

szik a gazdák számára úgy a beszerzést, mint az értékesítést. Sajnos, a törvény keretein túlmenőleg nem tudunk a mezőgazdaság irányításába beleszólni s ezidőszert meg kell elégednünk azzal, ha a törvény hiányosságait a szakoktatás, valamint a termelés és értékesítés megszerzése terén intézményeink segítségével megoldhatjuk. Igaz, hogy anyagi gyengeségünk következtében ez fokozottabb feladatot jelent számunkra, s ezért örvendtünk volna, ha a törvény a mezőgazdaság átszervezése kapcsán megfelelő anyagi támogatás mellett igénybe venné a magánjogi jellegű mezőgazdasági érdekeltségeket és kisebbségi szövetkezeti intézményeket is.

Dr. OBERDING JÓZSEF GYÖRGY